STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE
Revista ştiinţifica a Universtităţii de Stat din Moldova, 2023, nr. 4(174)

CZU: 81`276.6:070(470)″1940/1980″ **https://doi.org/10.59295/sum4(174)2023_13**

VARIAȚIA LEXICALĂ DIASTRATICĂ ÎN LIMBAJUL PRESEI PERIODICE BASARABENE A ANILOR ’40-’80

Liliana BOTNARI

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Prin analiza variației lexicale a limbajului unor cotidiene sovietice, ne propunem să cercetăm starea limbii pe teritoriul basarabean în perioada post-anexării, să identificăm indicii de variație diastratici, cum ar fi unități și structuri lexicale clișeizate, termeni ai meseriilor populare, ai activităților și ai practicilor cotidiene ale populației antrenată în „construcția socialismului”, dar și termeni noi intrați în limbă, ai ierarhiei administrative a organelor de conducere din acea perioadă, lexeme împrumutate sau calchiate din limba spațiului sovietic rusesc. Articolele analizate sunt niște discursuri politizate, prin care sunt transmise valorile și ideile politice ale partidului, în încercarea de a canaliza atitudinile preexistente ale maselor, de a le substitui cu viziuni și poziții diametral opuse, cu referire la „lumea capitalistă” și „lumea sovietică”.

Cuvinte-cheie*: variație lexicală, dimensiune diastratică, indici diastratici, termeni tehnico-ştiinţifici, ideologie sovietică.*

DIASTRATIC LEXICAL VARIATION IN THE LANGUAGE OF THE BASSARABIAN PERIODICALS OF THE 1940s-1980s

In this article, we research the state of the language from Bessarabia in the post-annexation period, analyzing the lexical variation of some Soviet daily papers, in order to identify the diastratic variation features: clichés, terms of different popular activities and daily practices of the population trained in the „construction of socialism”, but also new borrowings or calques from Russian, referring to the administrative hierarchy and the governing bodies of that period. The analyzed articles represent politicized speeches, which transmit the political values and ideas of the political party, in an attempt to channel the pre-existing attitudes of the masses, to replace their visions with diametrically opposed ideas and positions relating to the ‹capitalist world› and the ‹Soviet world›.

Keywords: *lexical variation, diastratic dimension, diastratic features, technical-scientific terms, Soviet ideology.*

Evoluția societală și particularitatea unei comunități de a varia, de a devia de la traiectoria firească în funcție de factorii istorici, sociopolitici sau culturali sunt reflectate fidel și în limba acesteia. Toate transformările sunt transpuse și în limbă, mai ales în lexic, producând variația. Astfel, limba, fiind în continuă schimbare, funcționează și servește necesitățile comunicative ale comunității respective.

Studiind inovațiile lexico-semantice din limbă, V. Păcuraru observă că „reflectarea în limbă a fluctuaţiilor sociale se realizează, de obicei, prin intermediul unor elemente de vocabular noi, diferite ca origine, în speţă: cuvinte împrumutate din alte limbi, cuvinte nou create şi cuvinte vechi resemantizate, toate în esenţă nişte unităţi verbale ce vin să completeze vidurile noţionale şi terminologice care apar ca urmare a transformărilor actuale din societate” [1, p. 271]. Referindu-ne la variația lexicală a vocabularului limbii de lemn din perioada regimului comunist prin prisma dimensiunii diastratice sau sociale, vom apela la o teză a lingvistului basarabean V. Bahnaru, care susține că „este necesar să facem o distincție netă între vocabularul științific și tehnic, care este de origine savantă sau străină, și cel al meseriilor, de cele mai multe ori popular, care face parte din fondul vechi al limbii” [2, p. 192], or, limbajul funcțional al cotidianelor anilor 1946-1976 consultate conține în exces unități lexicale învechite și populare, care nu pot fi considerate drept termeni tehnici și științifici, deoarece nu au o circulație internațională, fiind „valabili” doar pentru spațiul sovietic din acea perioadă.

Limbajul presei periodice comuniste este intenționat modificat și adaptat pentru a transmite anumite idei, instrumentul utilizat în acest sens fiind manipularea lingvistică, scrierea într-un lexic ce abundă în clișee ale cantității, ale colectivității, ale progresului sau, pur și simplu, în clișee ce redau supușenia și obediența față de ideologia comunistă. Din multiplele mostre analizate, în continuare ne vom axa pe câteva

articole excerptate din cotidianul „Moldova socialistă”, numere apărute în 1946, 1965 și, respectiv, 1976, analizând variația lingvistică de-a lungul acestei perioade – după anexarea teritoriului basarabean.

Articolul *Puterile norodului sovetic sânt nesăcate*, publicat în „Moldova socialistă” din 5 iulie 1946, este un discurs al presei comuniste, cu un mesaj ideologic dedus chiar din titlu, ce ilustrează „grandoarea” regimului sovietic și forța sa invincibilă. Din punct de vedere cantitativ și calitativ, clasa substantivului este cea mai reprezentativă, fiind urmată de cea a adjectivului, căci o frecvență semnificativă o au sintagmele substantiv + adjectiv, care au funcția de a amplifica încărcătura semantică transmisă. Din frazele emfatice, dar atât de sărace în mijloace de exprimare, deducem că societatea basarabeană de atunci, ca parte integrantă a uniunii sovietice „prietenoase”, trecea printr-un proces de regenerare, de restabilire, de dezvoltare continuă, similar metamorfozelor din celelalte țări sovietizate.

Inventarul de substantive numără 321 de unități, care se referă la diverse domenii din viața cotidiană și materială a omului sovietic, dar și la activitățile partidului și ale puterii sovietice. Efectuând o clasificare tematică, substantivele din discursul analizat, care, de cele mai multe ori, sunt substantive abstracte, se referă la: relații și acțiuni umane, realități sociale și ideologice, ocupații umane și de partid, planuri și realizări etc.: *plan, restabilire, dizvoltare, gospodărie, ţară, sarcini, peatiletcă, cotropitori, industrie, transport, oraș, sat, puteri, încredere, practică de veață, orânduială, norod, slobodă, biruință, chemare, muncă, voință, gând, năzuință, iubire, recunoștință* ș. a. Totodată, autorul, „îndrăgostit” de figura emblematică a marelui conducător Stalin, insistă asupra sublimului acestuia, cultul personalității sale fiind ilustrat prin diverse substantive-calificative: *izbăvitorul, însuflețitorul, organizatorul, creatorul, conducător, comandant de oștiri, tovarăș*. Esența grandorii lui I. V. Stalin și a Uniunii Sovietice poate fi conturată prin prisma a câteva grupuri lexicale formate din lexeme nominale clișeizate: **progres** = *restabilire*, *dizvoltare*, *biruință*, *dizlegare*, *spor*; **arta militară** = *armată, război, militar, armament, comandir, comandant de oștiri, biruință, năvălire*, *dușman*, *cotropitor*, *front, tanc, snaread, drapel*; **prietenie** = *colaborare, popor, țară, patriotizm, obște*, încredere; **organizare politică și socială** = *gospodărie, transport, orașe, sate, orânduială, industrializare, colectivizare, frontul muncii, partid, slobodă, politică, stat, practică de veață*; **produse ale industriei** = *schijă, oțăl, cărbune, naftă, grăne de marfă, bumbac* etc.

De asemenea, am atestat 160 de adjective care redau o gamă destul de modestă de calităţi, unele dintre ele repetându-se în mod abuziv și excesiv: adjectivul ***sovetic*** – 25 de ocurențe; adjectivul posesiv ***nostru/noastră/noastre*** – 27 de ocurențe; adj. ***norodnic/totnorodnic*** – 5 ocurențe; ***sângur*** – 4 ocurențe; ***mare*** – 11 ocurențe; ***nou/nouă/noi*** – 5 repetări; ***stalinist*** – 5 ocurențe; ***nenumărat*** – 3 ocurențe; adjectivul demonstrativ ***estea*** – 3 ocurențe. Astfel, 9 adjective apar de 87 de ori pe parcursul întregului articol, fapt ce denotă lipsa de imaginație și de creativitate din partea autorului sau intenția acestuia de a accentua mesajul transmis și de a înrădăcina ideile expuse în conștiința maselor.

Analizând textul din perspectivă lexicală, observăm că cel mai frecvent utilizate sunt unitățile lexicale ale „progresului și dezvoltării”, autorul discursului recurgând la diverse sinonimii parțiale sau totale, la unele tautologii și repetiții inopinate: „restabilire și dizvoltare”, „să ajunjem la nivelul”, „puterile sale creatoare”, „a reconstrui toată munca lor în chip nou”; sintagma „industrializării țării și a colectivizării gospodăriei sătești” se repetă de două ori, „zâdirea pașnică”; „puterile de nesăcat ale norodului sovetic (…) cresc, se disfășură, se întăresc amu” și în aceeași frază continuă: „se lărjesc zâdirile peatiletcii noi”; „Roadele strălucite, care cresc din zî în zî”. În scopul diseminării ideologiei sovietice, este descris **efortul** prin care Uniunea Sovietică „reechilibrează” starea lucrurilor și lichidează consecințele „domniei fasciste”: „sarcinile îs grandioase”, „să lichidăm ruinările uriește”, „Sarcinile îs grele”, „cer încordarea tuturor puterilor materiale și sufletești”, „dizlegarea sarcinilor” ș. a. **Lexicul „creșterii și progresului”** abundă în enumerări ale meritelor partidului, ale acțiunilor întreprinse, care sunt prezentate într-o poziție antitetică eșecurilor și „relelor” comise de burghezimea fascistă: „să lichidăm ruinările uriește, pricinuite de cotropitorii jermano-fașiști industriei noastre, gospodăriei sătești, transportului, orașelor și satelor noastre”, „să ajunjem la nivelul dinnaintea războiului al tuturor ramurilor gospodăriei norodnice, dar și să-l întrecem cu mult”, „ajutorarea tuturor noroadelor Europei, care jem sub jugul fașizmului jerman”, „a reconstrui toată munca lor în chip nou”, „politica stalinistă a industrializării țării și a colectivizării gospodăriei sătești”, „producerea schijei întrecea nivelul din anul 1913 de patru ori, producerea oțălului – de 4,5 ori, dobândirea cărbunilor – de 5,5

ori, dobândirea naftei – de 3,5 ori, producerea grănelor de marfă era mai mare cu 17 milioane tone, producerea bumbacului întrecea nivelul din anul 1913 de 3,5 ori", „a dizlegat problema națională", „a mobilizat puterile estea nenumărate și a însuflețit pe tăți oamenii sovetici la isprăvi de muncă și de luptă", „Puterile de nesăcat ale norodului sovetic cresc, se disfășură", „se lărjesc zădirile peatiletcii noi", „Roadele strălucite, care cresc din zî în zî" etc.

În contextul exemplelor prezentate, deducem că, în 1946, Uniunea Sovietică avea intenții de metamorfozare și reconfigurare a societății, a gândirii, a istoriei și, în final, a identității poporului basarabean, presa periodică conținând din abundență clișee ale cantității, ale colectivității, ale tranziției spre bine, utilizând în mod repetat un lexic tehnic sărac al domeniului industriei și al progresului. Recurgerea în mod excesiv și repetitiv la termeni tehnico-ştiinţifici demonstrează intenția autorului de a ilustra ideea de „evoluție și progres", de a diminua vigilența receptorului în procesul de analiză obiectivă a realității. Lexeme ca *dezvoltare, progres, zădire, creștere* formează o paradigmă lexicală, termenii respectivi repetându-se periodic în text, în aceleași circumstanțe semantice, redând aceeași idee, cu o variație lexicală ușoară și redundantă.

Articolul ***Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului*** din „Moldova socialistă", N° 303, 18 decembrie 1965 este o dovadă a faptului că „Moldova socialistă" continuă să funcționeze ca un reper ideologic, prin care sunt transmise valorile și ideile politice ale partidului, în încercarea de a canaliza atitudinile preexistente ale maselor, de a le substitui cu viziuni și poziții diametral opuse, transmise prin presa periodică monopolizată de autoritățile fidele noului regim. Cotidianul continuă să furnizeze știri de publicare exclusivă a informațiilor bine filtrate de „ciurul" oficialităților comuniste.

Clasa muncitoare, care deținea întâietatea în sistemul socialist, era, de cele mai multe ori, în vizorul „producției intelectuale" a „Moldovei socialiste", fiind cea care trebuia să transpună în realitate lozincile și recomandările „prietenoase" ale partidului – ea recepționa, credea în informațiile primite și acționa conform indicațiilor oficialităților. Relevantă în acest context ni se pare concepția lui Léon Dion care consideră că „regimul sovietic se baza pe o stare de echilibru între constrângere și convingere, iar persuasiunea nu a fost altceva decât un efort sistematic de a influența atitudinile și comportamentul, constrângerea și folosirea forței fiind aplicate doar în ultimă instanță" [apud: 3].

Articolul ce urmează să-l analizăm este un produs veritabil al creierului propagandistic socialist, care urmărește remodelarea întregii societăți și crearea omului socialist, care are alte reguli și valori decât cel „capitalist", care își știe locul distribuit în colectivitate și se conformează tuturor directivelor partidului.

În ***Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului***, autorul prezintă în opoziție „lumea veche", a capitalismului, și „lumea nouă", „lumea adevăratei fericiri umane – comunizmul". Pentru a influența cât mai eficient conștiința cititorilor, autorul își asumă rolul de predicator, care, prin pilde, parabole sau maxime și citate ale oamenilor de știință, încearcă să „trezească" emoțiile receptorului, să-l sensibilizeze, vorbind „pe limba lui" și exemplificând argumentele aduse prin cazuri excerptate din realitatea cotidiană a maselor. De fapt, caracterul propagandistic al conținutului nu este deloc disimulat, autorul susținând în repetate rânduri că „se cere desfășurată o mare muncă de propagandă științifico-ateistă", pentru a ieși din „mocirla filisterizmului și altor rămășițe capitaliste", pentru crearea unei societăți socialiste prospere, în care toți sunt egali, iar partidul devine forța politică călăuzitoare, care propagă „lejea vieții: fiecare pentru toți și toți pentru unul" și principiul comunismului: „De la fiecare – după capacități, fiecăruia – după cerințe". Referindu-se la formarea reprezentărilor sociale datorate ideologiei, Eugenia Bogatu susține că realizarea unei intenții este posibilă prin „transpunerea unei semnificații dintr-un plan în altul, astfel fiind creat un dublu al realului perceput" [4, p. 93], transpunere care devine posibilă prin propagandă. În cheia celor menționate, considerăm că autorii discursurilor politice ale presei cotidiene din perioada regimului sovietic-socialist jonglau cu aceleași instrumente de exprimare, insistând în mod continuu asupra acelorași idei, aceluiași inventar de „trebuie", mascând realitatea sau substituind- o, în plan conceptual, prin alta falsă, dar în concordanță cu intențiile și prioritățile de partid.

Din perspectiva variației lexicale, articolul de referință numără 509 substantive, prin prisma cărora putem deduce două caracteristici esențiale ale societății socialiste: ***renașterea economică*** și ***detașarea de religie, excluderea valorilor preexistente***. Aceste linii de gândire structurează lexicul textului, permițând identificarea **indicilor de variație diastratici**, și anume enumerarea mai multor meserii populare sau a ter-

menilor/sintagmelor populare și învechite din **domeniul muncii**: *udarnic al muncii comuniste* – cuvânt împrumutat din rusă „fruntaș al muncii”, *colhoznic, artel*, *brigadă, viticultor, mecanizator, crescător de vite*; unități lexicale din **domeniul religiei***: biserică, ateist, relijie, rituri relijioase, sfinte, sărbători relijioase, hram, veața obștească, a prăznui, credincioși*; lexeme/sintagme ale „**capitalismului**” versus lexeme/sintagme ale **ideologiei comuniste**: *prejudecăți capitaliste, moșier, filisterizm, individualist, individualizm, burghezie, revizionist, scizionist, clase ecsploatatoare – orânduire socialistă, marcsizm-leninizm, colectiv, comsomolist, om sovetic, Octombrie.*

Productiv și variat este vocabularul zilelor festive comuniste, care sunt absolut altele decât cele respectate în „lumea veche” – sărbătorile religioase au fost substituite cu „sărbătorile norodnice”: „sărbători și obiceiuri legate de nașterea copiilor, căsătorie, acordarea titlului de udarnic al muncii comuniste, sărbătorirea veteranilor ș. a. m. d.”, „sărbătoarea întemeerii colhozului”, „ziua roadei, ziua brigăzii, a tânărului specialist, a viticultorului, a mecanizatorului, a crescătorului de vite”, „nunta comsomolistă”.

O serie de repetiții abundente și ridicole semnalăm în cazul adjectivelor, care sunt 161 la număr. În acest sens, redundantă este prezența următoarelor adjective: ***nostru/noastră*** – 9 ocurențe, *republica noastră, tineretul nostru, calea noastră, țara noastră, societatea noastră*; ***socialist*** – 8 ocurențe, *societatea socialistă* – construcție lexicală care se repetă de 3 ori, *orânduire socialistă, conștiință socialistă, ideologie socialistă, țară socialistă, construcție socialistă*; ***nou*** – 6 ocurențe, *obicei nou, nouă jenerație, lume nouă*; ***vechi*** – 5 ocurențe, *societate veche, lume veche, jenerație veche* ș. a.; ***relijios/relijioasă*** – 5 repetări, *obiceiuri relijioase, rituri relijioae, prejudecăți relijioase*; ***comunist*** – 4 ocurențe, *idei comuniste, a muncii comuniste, partid comunist*; ***capitalist*** – 3 ocurențe, *prejudecăți capitaliste, rămășițe capitaliste*; ***comun*** – 3 ocurențe, *eforturi comune, bun comun, succes comun;* ***burghez*** – 2 ocurențe, *ideologie burgheză, societate burgheză;* ***sovetic*** – 2 ocurențe, *Putere Sovetică, om sovetic*. Prin urmare, majoritatea adjectivelor pot fi divizate în binoame antonimice, prin care autorul intenționează să reliefeze lumea nouă în opoziție cu lumea veche: **nou** – **vechi**, **socialist/comunist** – **capitalist/burghez**.

În contextul celor menționate, RSSM apare ca un pacient în convalescență, guvernarea socialistă atribuindu-și rolul de doctor, de tămăduitor. Unitățile lexicale specifice domeniului muncii, agriculturii, ocupațiilor populare reflectă identitatea receptorului căruia îi este destinată „pledoaria” scrisă cu atâta vervă. Indicii diastratici semnalați sunt, mai degrabă, niște indici sociolingvistici, care ilustrează un limbaj „pe înțelesul” unui anumit grup social, în cazul de față, clasa muncitoare basarabeană. Totodată, textele sunt saturate cu „informații științifice”, cu descrieri detaliate, pentru a oferi credibilitate celor relatate, a sensibiliza cititorul și a-l motiva să reacționeze într-un anume mod, să ofere feedbackul așteptat de gazetar.

Articolul ***Omul și legea. Minorul de alături***, publicat în „Moldova socialistă”, N° 258 din 3 noiembrie 1976, continuă educația noii generații, implementarea ideologiei sovietice și propaganda „calităților morale și politice mature”, în vederea apropierii de „fratele de la Răsărit” și preluarea de la acesta a noilor practici sociale, a termenilor caracteristici: *avangardă, drujine populare, judecăți tovărășești, proprietate socialistă, organizații comsomoliste, colejiul ministerului, activ obștesc, miliție, om sovetic/tineret sovetic/norod sovetic/organe de partid sovetice, educație ateistă, comsomol, secretar general, colhoz.* Observăm, o mare parte dintre termenii enumerați reprezintă ierarhia, organizarea socială, fiind niște construcții nominale, care reliefează ideile ideologice emblematice: *om sovetic, drujine populare, educație ateistă* etc. Seria de mai sus poate fi completată cu împrumutul *tovarăş*: *tovarășul L. I. Brejnev, Secretar Jeneral al CCE al PCUS; stima față de tovarășii săi,* cu unele calcuri frazeologice: *construcție comunistă*, *construcție economică și culturală*, *organe administrative, organe de partid*, *colective de muncă*, *colective de truditori, comitete de stradă și de imobil, biroul CCE al ULCT, birou de ecsploatare a locuințelor, stimă tovărășască, atitudine gospodărească, proprietate socialistă, colejiul ministerului, activ obștesc, măsuri profilactorice, în vremea de la urmă.*

Analizând inventarul lexical al articolului de referință, conchidem că acesta completează liniile de gândire conturate în articolul *Oamenii să fie liberi de rămășițele trecutului* din 1965, relevând aceeași ideologie și tratând aceleași probleme. Cu un număr de 495 de substantive și 153 de adjective, discursul publicistic continuă procesul de educare a maselor, mai ales a generației tinere, care ar fi putut să „construiască frumos” viitorul socialist. Cea mai mare incidență o au unitățile lexicale **„ale colectivității”**: ***nos-***

tru/noastră/noștri – 6 ocurențe, *guvernul nostru, ministerul nostru, țara noastră*; ***tovărășesc/tovarăș*** – 7 ocurențe*, tovarășul L. I. Brejnev, judecăți tovărășești, stimă tovărășască;* ***norod*** – 2 ocurențe, *norodul sovetic*; ***obștesc*** – 3 ocurențe, *activul obștesc, organizații obștești*; ***organizație/organizare/organizatoric*** – 12 ocurențe, *organizațiile comsomoliste, măsuri organizatorice, organizații obștești*; lexemele „**progresului**”: ***construcția*** – 3 ocurențe, *construcția comunistă, avangarda construcției economice și culturale*; ***construire*** – 1 ocurență, *construirea comunizmului*; ***creștere*** – 3 ocurențe, *educația jenerației în creștere, creșterea unor tineri și tinere*; ***revoluționar*** – 2 ocurențe, *ordine publică revoluționară, tradiții revoluționare*; ***dezvoltare*** – 1 ocurență, *dezvoltare a producției*; lexicul „**educației**”: ***educație*** – 5 ocurențe, *problema educației, educația etică, morală și culturală, educația juridică, educația omului nou*; ***tineret*** – 14 ocurențe, *tineretul sovetic, rândurile tineretului* (construcție nominală care se repetă de 6 ori), *munca individuală cu tineretul;* învățământ – 5 ocurențe, *organele învățământului public, instituțiile de învățământ superior, organele învățământului; profilacsie* (cu sensul de „prevenire”) – 3 ocurențe, în sintagma nominală *profilacsie a infracțiunilor*.

O altă particularitate a textului analizat este utilizarea unui inventar de termeni toponimici, care au rolul de a plasa acțiunile expuse în text într-un anumit spațiu, de a le oferi veridicitate și de a accentua importanța concepțiilor și ideologiei transmise: *afacerile interne din raioanele* ***Glodeni****,* ***Edineț****,* ***Telenești****,* ***Fălești*** ș. a., minorii din orașele ***Bălți****,* ***Tiraspol*** și ***Chișinău****, din raioanele* ***Călărași*** și ***Rezina****, căminele școlilor profesionale-tehnice Nº 3 și Nº 37 și cel al școlii tehnice Nº 1 din* ***Chișinău***. Enumerarea toponimică cu motivare ideologică este un indiciu al faptului că discursul era orientat spre masele largi, spre clasa socială muncitoare, care locuia în toate raioanele țării, spre tineretul și „minorii” de acolo, care aveau nevoie de „măsuri profilactorice contra infracțiunilor”, de „măsuri de luptă contra beției și hulihanizmului”.

Rezultatele studiului lexicometric efectuat demonstrează că limbajul periodicelor din anii ’40 este cel al comunismului și al socialismului ideologic, din anii ’60 devenind ceva mai temperat, reprezentând esența programului politic al acelor perioade, noțiunile-cheie și doctrina cu care operau organele de conducere. Totodată, constatăm că variația nu este atât de radicală, or, o serie de suprapuneri ale unităților lexicale, care sunt caracteristice ambelor perioade, ne confirmă ipoteza, precum realitățile mereu valabile pentru acele decenii ale regimului sovietic: *tovarăș, comunizm, socializm, comsomol, activ obștesc, capitalizm* ș. a. Autorii discursurilor politice menționate mai sus își recrutează inventarul lexical din sfera socialului: *clasă, egalitate, colectivitate*; din sfera economică: *industrializare, progres, gospodărie obștească, construcție socialistă*; din sfera agrară: *muncă, cincinal, colhoz, brigadă, truditor* etc. Sunt termeni „universali”, ce par a fi selectați cu precizie dintr-o bază de cuvinte comună, menită să desemneze aceeași realitate „înfloritoare”: prin **vocabularul repertoriului lexical al socialului și al organizării muncii**, clasa muncitoare este îndemnată să fie productivă, „să împlinească planul”, să acționeze ca o colectivitate unită; prin **vocabularul religios**, masele sunt ghidate spre crearea unor noi tradiții, spre sărbătorirea etapelor și a evenimentelor importante din viața socială a comunității, renunțând la „rămășițele trecutului”. Semnalăm o rigiditate a limbajului, o tendință de conservare a aceluiași inventar stabil de termeni, o variație limitată, încorsetată de repetiții abundente și de reprize prin sinonimie sau antonimie, prin reformulări și insistări asupra unor concepții și doctrine, prin privilegierea anumitor unități sau construcții lexicale-clișeu.

Prin urmare, conchidem că textele excerptate din presa periodică a anilor 1940-1980 conțin indici ai diastratiei, însă aceștia conturează o variație destul de săracă, cu o îngustă arie de acoperire a domeniilor de activitate, înregistrând termeni ai meseriilor populare, ai activităților și ai practicilor cotidiene ale populației antrenată în „construcția socialismului”, dar și termeni noi intrați în limbă, ai ierarhiei administrative a organelor de conducere din acea perioadă, lexeme împrumutate sau calchiate din limba spațiului sovietic rusesc, infiltrate pe teritoriul basarabean drept rezultat al traducerilor ad-litteram ale unor lucrări ideologice sau ale unor texte, discursuri politice ale liderilor comuniști, ce erau, de cele mai multe ori, fixate pe paginile presei periodice, promovând un „limbaj ştiinţific de popularizare” [5], prin care se simula reflectarea realității și care, prin utilizarea formelor verbale pasiv-impersonale, a unui vocabular tehnico-ştiinţific adaptat socialismului și sovietismului, elabora grila de activități și de rezultate pe care trebuiau să le obțină, prin muncă și dedicație, populația locală.

Referințe:
1. PĂCURARU, V. Inovațiile lexico-semantice: probleme de identificare din perspectivă lexicografică. În: *Filologia modernă: Realizări și perspective în context european*. Ediția a 6-a, 11-12 octombrie 2012. Chișinău: Pro Libra, 2015, pp. 271-278.
2. BAHNARU, V. (red. resp.). *Lexicologia practică a limbii române*. Chişinău: Profesional Service, 2013, 490 p. ISBN 978-9975-4460-4-4.
3. ȘERCAN, E. *Cultul secretului. Mecanismele cenzurii în presa comunistă*. Iași: Editura Polirom, 2015, 264 p. ISBN: 978-973-46-5216-7.
4. BOGATU, E. „Limba de lemn” la nivelul discursului politic [online]. În: *Moldoscopie*. Numărul 2 (29), 2005, pp. 91-100. [citat 20.09.2019]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Limba%20de%20lemn.pdf
5. DIACONESCU, P. *Elemente de istorie a limbii literare române moderne* (1830-1880). București: TUB, 1975, 302 p.

Sursele utilizate:
1. Moldova socialistă, 1946.
2. Moldova socialistă, 1965.
3. Moldova socialistă, 1976.

Date despre autor:
Liliana BOTNARI, doctor în filologie, cercetător științific superior, Centrul de Lingvistică, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM
ORCID: 0000-0002-9909-2982
Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=jUktiF0AAAAJ

Notă: *Articol elaborat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.01 Valorificarea științifică a patrimoniului lingvistic național în contextul integrării europene, finanțat de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare a Republicii Moldova.*

Prezentat la 14.02.2023